

О. В. ПОПОВА (викладач)
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Автор статті аналізує умови успішного формування іношомовної культури майбутніх менеджерів як одного із цільових аспектів діяльності викладача, комунікативно-орієнтований характер процесу навчання іноземним мовам на основі ідей міжкультурної комунікації, використання методів інтерактивного навчання на основі реалізації соціокультурного, комунікативно-когнітивного та проектного підходів.

Ключові слова: іношомовна культура, міжкультурна комунікація, педагогічні умови, інтерактивне навчання.

Постановка проблеми. Зміни соціально-економічної ситуації в Україні, розширення міжкультурних зв'язків зумовили той факт, що значення іноземної мови стає дієвим чинником соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства і умовою ефективності діяльності сучасного фахівця. Послідовне впровадження Болонського процесу в українській вищій школі дає значні переваги з точки зору розширення можливостей міжнародного співробітництва в галузі науки та освіти, і повноправної участі в міжнародному освітньому просторі, невід'ємною умовою якого є високий рівень освіченості з іноземних мов. Однією із стратегічних цілей іношомовної освіти у вищій школі в умовах інтеграції у світовий освітній простір є розвиток активної особистості, здатної бути суб'єктом своєї діяльності і розвитку, ефективно навчатися протягом усього життя і взаємодіяти в мультілінгвальному та полікультурному суспільстві (Н.Д. Гальскова, І.А. Зимня, Є.І. Пассов та ін.)

Соціальне замовлення суспільства дозволяє актуалізувати оновлений зміст цільового компонента вивчення іноземної мови: формування іношомовної культури, що пов'язано з провідною функцією мови – бути засобом спілкування. Реалізація мети сприяє зміні освітньої програми, яка передбачає формування емоційно-ціннісного ставлення до світу, позитивного ставлення до іноземної мови, культури народу, який говорить цією мовою, визначальний розвиток мотивації навчання, розуміння важливості вивчення іноземної мови та потреба користуватися нею як засобом спілкування.

Однією з соціально значущих проблем сучасної педагогіки є *формування іношомовної культури майбутнього фахівця* нового профілю – менеджера з новим економічним мисленням, різнобічними та глибокими професійними знаннями і вміннями, здатного до постійного поповнення й оновлення знань, з досконалим володінням іноземними мовами на рівні, який достатній для здійснення якісного професійного іношомовного спілкування.

Іноземна мова для менеджера – це один із інструментів, який допомагає не тільки діяти, переконувати, приймати рішення, а й створювати сприятливу ділову атмосферу, розуміти культуру представника іншої країни та менталітет його народу. Здатність якісно здійснювати професійне іношомовне спілкування значною мірою сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівців на ринку праці.

Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців завжди приділялася належна увага, зокрема, таким її аспектам, як: методологічні основи неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало); сучасні педагогічні технології навчання (В. Беспалько, С. Сисоєва); впровадження компетентнісного підходу в сучасній освіті (О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко); професійна підготовка фахівців у вищій школі (А. Алексюк, В. Бондар). На аналіз шляхів формування елементів особистісної культури – політичної, правової, світоглядної, екологічної, моральної, комунікативної культури – спрямовано науково-педагогічні дослідження Н. Єфименко, О. Ільків, В. Юви, Е. Соколова, С. Ткачова, О. Уваркіної.

Розглядалася і роль іноземних мов у професійній підготовці майбутніх фахівців, зокрема: менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (Н. Замкова, Н. Логутіна), юристів (Л. Котлярова), студентів вищих технічних навчальних закладів (О. Тарнопольський), фахівців сфери туризму (М. Галицька, Л. Сакун). Теоретичні питання фахової підготовки інженерів розробляють Н. Багдасар'ян, В. Манько, Є. Шаповалов, Т. Шаргун. Дослідження, що стосуються комунікативних ускладнень між

представниками різних культур, проводилися такими американським та західно-європейським дослідникам як У. Гудікунст, С. Кім, Т. Ларіна, Г. Маркус, Г.Тріандіс, Е. Холл, Г. Хофстеде.

Аналіз літератури засвідчує, що українською педагогічною наукою накопичено значний теоретико-практичний досвід із проблеми забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців. Разом із тим, проблема формування іншомовної культури у студентів-менеджерів залишається недостатньо дослідженою у теоретичному та практичному аспектах. Це негативно позначається на діяльності вищих навчальних закладів економічного профілю щодо підготовки конкурентоспроможних фахівців. Таким чином, актуальність і соціальна значущість означеної проблеми, недостатній рівень її наукової розробленості та практичної реалізації зумовили вибір теми статті.

Мета дослідження спрямована на виявлення та теоретичне обґрунтування умов формування іншомовної культури майбутніх менеджерів.

Іншомовна культура спілкування розуміється як процес спілкування (вербального і невербального) між комунікантами, що є носіями різних культур і мов, або – сукупність специфічних процесів взаємодії людей, які належать до різних культур і мов [1, с.56]. У процесі ділових контактів має місце професійне міжкультурне спілкування. У процесі міжкультурного професійного спілкування здійснюється обмін інформацією, встановлюються контакти. Професійне спілкування, у тому числі і на іноземній мові, є соціопсихологічною взаємодією як мінімум двох суб'єктів, що виконують професійні завдання за допомогою дії на інтелект, погляди, поведінку і емоції один одного [2, 103].

Готовність і здатність до ефективної іншомовної комунікації важлива для сучасної людини, яка живе в полікультурному світі та взаємодіє з представниками різних культур. На даний час недостатньо просто володіти іноземною мовою. Необхідно розуміти і відчувати культуру, яку дана мова являє, знати про особливості світосприйняття і світорозуміння носіїв мови, вміти ставати на їхню точку зору, певною мірою навчитися мислити і відчувати як вони. Саме ця здатність і визначає якість і продуктивність іншомовної комунікації, забезпечує продуктивний діалог культур. Така здатність повинна сформуватися і розвинути у людини в процесі отримання освіти, стати її «другою натурою». За відсутності природного іншомовного середовища така здатність може бути сформована у майбутнього менеджера викладачем іноземної мови. Готувати менеджера до вирішення цього завдання необхідно осмислено і цілеспрямовано. У той же час даний аспект професійної підготовки недостатньо теоретично і практично розроблений.

Для успішного формування іншомовної культури майбутнього фахівця необхідно враховувати, на наш погляд, такі педагогічні умови:

- визначення як одного з цільових компонентів діяльності викладача іноземної мови формування іншомовної комунікативної культури майбутнього фахівця;
- комунікативно-орієнтований характер процесу навчання іноземним мовам на основі ідей міжкультурної комунікації та продуктивної спільної діяльності;
- використання методів інтерактивного навчання на основі реалізації соціокультурного, комунікативно-когнітивного та проектного підходів.

Сутність першої виділеної нами педагогічної умови полягає у визначенні як одного з цільових компонентів діяльності викладача іноземної мови формування іншомовної культури майбутнього менеджера. Ми вважаємо, що успішність формування іншомовної культури майбутнього менеджера повною мірою залежить від рівня професійної підготовки викладача. Він повинен бути здатним ефективно здійснювати свою викладацьку діяльність, спрямовану на формування іншомовної комунікативної культури студентів.

Спираючись на ідеї Н.Д.Гальскової, ми пропонуємо виділити наступні професійні знання викладача іноземних мов:

- Системи мови, культури країн досліджуваної мови, її історії та сучасних проблем розвитку;
- Психології особистості студента у конкретну епоху її розвитку, закономірностей засвоєння іноземної мови в навчальних умовах;
- Основних вимог, пропонованих суспільством і наукою до вчителя, його рівню професійної майстерності і особистісним якостям;
- Основних закономірностей навчання іноземним мовам, а також змісту і специфіки всіх складових процесу навчання: цілей, змісту, методів і т.д. [1].

Викладач повинен одночасно керувати як процесом засвоєння студентами мови, що вивчається, як засобом міжкультурної комунікації, так і процесом спілкування цією мовою в

навчальному процесі.

Отже, під професійними вміннями викладача іноземних мов розуміються вміння педагогічно, психологічно правильно здійснювати професійну діяльність, спрямовану на розвиток у студентів рис вторинної мовної особистості, що обумовлюють здатність до участі в міжкультурному спілкуванні.

Іншими словами, викладач повинен володіти мистецтвом спілкування, а також бути толерантним, відкритим у проявах своїх власних інтересів й емоцій. Більш того, необхідною умовою професійної діяльності, на думку Г.В.Саприкіної, є комунікативна культура педагога, до елементів якої відносять [5]:

1. Наявність установки на реалізацію здібностей кожного студента на створення комфортного мікроклімату в процесі навчання іноземної мови;
2. Ступінь готовності до співпраці з колегами;
3. Мовну культуру.

Ми вважаємо, що вищеперелічені знання та вміння викладача, спрямовані на засвоєння майбутнім менеджером іноземної мови як засобу спілкування з представниками інших культур, певна сукупність знань про мову і культуру іншого народу, досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу речей і людей, у тому числі до представників інших соціокультурних спільнот, досвід спілкування сприяють формуванню іншомовної культури майбутнього менеджера.

Професійно значущі знання та вміння викладача застосовуються також при комунікативно-орієнтованому характері процесу навчання іноземним мовам на основі ідей міжкультурної комунікації та продуктивної спільної діяльності.

Успішність комунікації між «природним» і «вторинним» носієм мови знаходиться в прямій залежності від сили розбіжності концептуальних систем двох різних соціумів. Під концептуальною системою ми розуміємо систему взаємопов'язаної інформації, що відображає пізнавальний досвід індивіда на самих різних рівнях ... і в самих різних аспектах пізнання, осмислення світу [8].

У процесі формування іншомовної культури майбутнього менеджера необхідно, на наш погляд, акцентувати увагу студентів на порівнянні досліджуваної і власної культур. Зіставляючи різні концептуальні системи, студенти не тільки набувають знання про співвідносні конфігурації мовних функцій у конкретній парі мов і відмінностях у способах їх мовного вираження [1], але і збагачують свою свідомість за рахунок інтереалізації світу за межами своєї культурної реальності та засобів її структурування, набувають індивідуального досвіду спілкування з чужою лінгвокультурою. Це досягається через участь студентів у міжкультурних екскурсах, інформаційних проектах.

Якщо врахувати, що будь-який досвід набувається людиною тільки в діяльності, то іншомовна культура може стати результатом лише інтенсивної пізнавальної діяльності студента, його активної інтелектуальної креативності, використання стратегій самостійного пошуку. Це можливо лише в умовах продуктивного варіанта навчальної діяльності. Таким чином, реалізація ідей міжкультурної комунікації та продуктивної спільної діяльності в професійній підготовці майбутнього фахівця дозволяє проектувати процес формування іншомовної культури на основі діалогу культур, співпраці учасників освітнього процесу, що сприяє набуттю комунікативних умінь і навичок.

Ефективне формування іншомовної культури майбутнього менеджера протікає успішно при реалізації наступного педагогічної умови – використання методів інтерактивного навчання на основі реалізації соціокультурного, комунікативно-когнітивного та проектного підходів.

Як показали дослідження С.Л. Рубінштейна [4], Н.Ф. Тализіної [7] та інших, використання знань, умінь і навичок засновано на перенесенні, а перенесення перш за все залежить від того, наскільки адекватні умови навчання тим умовам, в яких ці знання, уміння і навички передбачається використовувати. Отже, готувати майбутнього фахівця до участі в процесі міжмовної, міжкультурної, міжособистісної комунікації потрібно в умовах міжкультурної комунікації, створюваної на заняттях і у позааудиторній діяльності.

Однак створювані в рамках навчального процесу мовні та культурні ситуації не можуть бути повністю прирівняні до міжкультурних явищ, оскільки породжуються носіями однієї і тієї ж культури. Тому, щоб створити реальні ситуації міжкультурної комунікації, допомогти студентам поринути в саму атмосферу традицій, звичаїв і соціальних норм країни досліджуваної мови, в процесі формування іншомовної комунікативної культури необхідно використовувати інтерактивні методи. Такими на наш погляд є дискусійні, ігрові та проектні методи. Використання у професійній підготовці інтерактивних методів дозволяє створити автентичне віртуальне мовне середовище, включити студентів у реальні ситуації міжкультурної комунікації, придбати індивідуальний досвід спілкування з іншою культурою, що, в кінцевому рахунку, впливає на ефективність формування іншомовної комунікативної культури майбутнього фахівця. Дана умова реалізується через участь

студентів в інформаційних і практико-орієнтованих WWW-проектах, а також особистісних і групових E-mail-проектах.

Отже, готовність і здатність до ефективної іншомовної комунікації дуже важлива для сучасної людини, яка живе в полікультурному світі і взаємодіє з представниками різних культур. На даний час не достатньо просто володіти іноземною мовою. Необхідно розуміти і відчувати культуру, яку ця мова являє, знати про особливості світосприйняття і світорозуміння носіїв мови, вміти ставати на їхню точку зору, певною мірою навчитися мислити і відчувати як вони. Саме ця здатність і визначає якість і продуктивність іншомовної комунікації, забезпечує продуктивний діалог культур. Така здатність повинна сформуватися і розвинути у людини в процесі отримання освіти, стати її «другою натурою». За відсутності природного іншомовного середовища така здатність може бути сформована у майбутнього менеджера викладачем іноземної мови. Готувати менеджера до вирішення цього завдання необхідно осмислено і цілеспрямовано.

Список використаної літератури

1. Гальскова Н.Д. Теория и методика обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: Учеб. пособие [для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Издательский центр Академия, 2004. – 336 с.
2. Ломов Б.Ф. Общение как проблема общей психологии / Б.Ф. Ломов; отв. ред. Е.В. Шолохов // Методологические проблемы социальной психологии: сб. ст. АН СССР; Ин-т психологии. – М.: Наука, 1975. – С. 124-135.
3. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики иноязычного обучения. - М.: Русский язык, 1989. - 174 с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. - М., 1940. - С. 461-462.
5. Сапрыкина Г.В. Развитие иноязычной коммуникативной культуры студентов: автореф. Дис. канд. пед. Наук / Г.В. Сапрыкина. – Оренбург, 2003. – 208 с.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учебное пособие / С.Г. Тер-Минасова. – М: Слово/Slovo, 2000. - 145 с.
7. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология / Н.Ф. Талызина. - М.: Академия, 2006. – 287 с.
8. Халеева И.И. Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста / И.И. Халеева // Язык - система. Язык — способность. - М, 1995. - С. 17-75.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2013

О. В. Попова. Педагогические условия формирования иноязычной культуры будущих менеджеров

Статья посвящена сущности понятия иноязычной культуры будущего специалиста. Автор анализирует условия успешного формирования иноязычной культуры будущих менеджеров как одного из целевых аспектов деятельности преподавателя, коммуникативно-ориентированный характер процесса обучения иностранным языкам на основе идей межкультурной коммуникации, использование методов интерактивного обучения на основе реализации социокультурного, коммуникативно-когнитивного и проектного подходов.

Ключевые слова: иноязычная культура, межкультурная коммуникация, интерактивное обучение, педагогические условия.

O. Popova. Pedagogic Conditions of Formation of Foreign Language Culture of the Future Managers.

The article is devoted to the notion of foreign language culture of the future specialist. Changes in the socio-economic situation in Ukraine, the expansion of intercultural relations determined the fact that the value of a foreign language is an effective factor in the socio-economic, scientific-technical and general progress of society. One of the strategic objectives of foreign language education in terms of integration into the global educational community is the development of an active personality, able to communicate in a multilingual and multicultural society. One of the major social problems of modern pedagogy is shaping the future of foreign language culture of new specialist - managers with new economic thinking, diverse professional knowledge and skills, with fluency in foreign languages at a level sufficient to allow the effective professional foreign language communication. Successful formation of foreign language culture of the future manager is fully dependent on the level of teacher training. The concept of professional skills of teachers of foreign languages is understood as the ability to perform professional activities in proper educational and psychological way. Professional activities are aimed at the development of secondary language personality

traits that determine ability to participate in intercultural communication. The process of formation of foreign language culture of the future manager should focus on students' study and comparison of their own cultures. Efficient formation of foreign language culture is enabled by the following educational conditions - use of interactive teaching methods based on the implementation of socio-cultural, communicative, cognitive and project approaches. This allows creating virtual authentic language environment, inclusion of students in real situations of intercultural communication, acquiring individual experience with another culture.

Keywords: *foreign language culture, intercultural communication, interactive learning, pedagogic conditions.*